

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. изк. Свилен Стефанов за дисертационния труд на докторанта на самостоятелна подготовка към катедра „Изкуствознание“ на НХА Кирил Маринов Христов за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Дисертационният труд на докторанта Кирил Христов е на тема „Някои аспекти на взаимоотношенията изкуство-бизнес в съвременния свят на изкуството. Примерът с творчеството на Марк Костаби“. Научен ръководител е проф. д. изк. Чавдар Попов. Трудът се състои от 131 страници текст, библиография и приложение, съдържащо интервю с Марк Костаби от негова авторска книга. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията.

Дисертацията на докторанта Кирил Христов е посветена на един от важните проблеми на изкуството от втората половина на XX век. Спецификата на неговата тема се състои във факта, че проблемът за същността на творчеството и неговата употреба в различните страти на обществото от втората половина на миналия век се оказват радикално различни от всичко, което е съществувало дотогава. През втората половина на XX век (и особено през 80-те години) започва нова епоха в разбирането за присъствието на изкуството в обществото и неговата връзка с медиите и бизнеса.

Докторантът е построил класическа структура на своя труд, започвайки увода си с изясняване на целите и задачите на изследването. Той прави исторически преглед на спецификите на изкуството от първата половина на XX век (дада и сюрреализъм), както и от 50-те и 60-те години, тъй като тъкмо върху появата и развитието на явлението поп-арт той разгръща своите тези и особено централната част на своето изложение, свързана с творчеството на Марк Костаби. Във втората глава докторантът подробно изяснява влиянията, които формират възгледите на този автор. Тази част е изключително интересна, тъй като проучването на дадено

явление най-добре се разкрива тъкмо чрез изясняването на формиращите го влияния. Така е проучена ролята на Анди Уорхол, при това не само чрез влиянието на неговите сериграфии, но и като уникална публична фигура, представляваща сама по себе си сложна знакова структура. Отивайки по-назад в историята съвсем коректно са изведени стиловите влияния, които Костаби получава от творчеството на италианеца Джорджо Де Кирико и американския живописец Едуард Хопър. Тези връзки са важни за формирането на една особена естетика на отчуждението (да си спомним хладния алиениращ подход на Хопър), която се характеризира и от имперсонализацията на авторския основен персонаж – „човечето на Костаби“. От друга страна връзката с Де Кирико води и до неслучайна повишена популярност на Костаби в Италия. Не на последно място е изтъкнато влиянието на американския контекст – уникалната поставангардна и еkleктична ситуация на изкуството в Йист Вилидж през 80-те години на миналия век.

Докторантът правилно изтъква, че основата на връзките между изкуството и бизнеса е положена от представителите на американския поп-арт като Анди Уорхол, Робърт Раушенбърг, Рой Лихтенщайн, Джеймс Розенкуист и др., които постъпателно разширяват териториите на изкуството и неговото максимално сближаване с живота на съвременния човек. Поставен е проблема за новата иконография, която бележи откъсване от мистицизма на абстрактния експресионизъм и не на последно място на използваните техники, които в своята все по-голяма неръкотворност променят аура на произведението на изкуството.

Третата глава на дисертационния труд е всъщност най-важна, защото до голяма степен се занимава с проблеми близки до социологията на изкуството. Тя разглежда как точно се извършва една нова социализация на присъствието на художника и неговите творби в системата на съвременния свят на изкуството. Това означава проучване на системата от галерии, дилъри и критици. Изяснени са възгледите на Марк Костаби за промяната на поведението на художника. Съвременният артист трябва непрекъснато да търси контакт с професионалните общности. „Светът на изкуството“ през 80-те години рязко се променя. Ролята на

художника се превръща от пасивна в хиперактивна. Да си страдащ беден художник, който бива открит от публиката и пазара след смъртта си вече е пълна отживелица и нелепост. Според терминологията на Костаби това е „класът на Ванг Гог“, който е в основата на постановката за изкуството като висша форма на страдание преживе. В тази глава са разгърнати няколко подглави, озаглавени подходящо „Светът на Костаби. Исторически влияния върху концепцията за „фабриката“, „Връзката със света на бизнеса“, „Как да станеш известен и богат художник“, „Костаби като медийна звезда, композитор и художник“, „Периодът на имитации“, „Съвременниците на Костаби“.

Без да влизам в преразказ на така поставените като заглавия проблеми, искам да изтъкна ролята на авторефлексивния подход на Костаби, описващ собствените му мисли и творчество, върху който се градят тезите на дисертацията. За разлика от членовете на „класа на Ван Гог“ Марк Костаби е фанфарон. Той арогантно използва влиянието си в обществото чрез медиите, като концептуално налага новия тип неавторско поведение. За него работи „фабрика“ от художници, които не само изпълняват произведенията му, но дори често ги и измислят. Подобно поведение шокира критиката и дори днес съществува съмнението дали този художник не е просто мошеник. Но всичко става пределно разбираемо ако се върнем назад към спомена за цялостния дух на 80-те години. Това е времето на преоткриването не просто на масовата култура, но и на кича, който умишлено става част от естетиката на десетилетието. Нека си спомним доминацията и завръщането на живописата, появата на неоекспресионизма, трансавангарда, анахронизма и т.н. за да видим, че появата на новата етика на Марк Костаби е повече от логична.

Всичко това отлично е развито в дисертационния труд. Така е постигнат висок доказателствен материал, който пределно ясно разкрива как медийните и пазарни механизми неизбежно трансформират начините на създаване и разбирането за съвременно изкуство. Духът на еkleктиката и постмодернизма е обединяващото звено в творчество на всички автори от десетилетието и е ключа към разбирането на техните произведения.

Тази дисертация е полезна, както за специалистите, така и за всички читатели, интересувани се от проблемите на съвременната живопис. Тя не бива да бъде възприемана като желание да се хипертрофира ролята на пазара на изкуство и художествената арогантност. Дисертацията не се опитва да защитава лошият вкус. Тя се опитва да обясни защо подобни тенденции се случват.

Намирам, че тезите и наблюденията на Кирил Христов са интригуващи и проникателни. Защото цялата среда на съществуване на съвременното изкуство е променена и тя повече не може да бъде разглеждана единствено в своите класически параметри.

Ето защо, в заключение, убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на кандидата Кирил Христов.

проф. д. изк. Свилен Стефанов

12. 03. 2014